

Systemy operacyjne

Pracownia 4

Studenci są zachęceni do przeprowadzania dodatkowych eksperymentów związanych z treścią zadań i dzieleniem się obserwacjami z resztą grupy. Dodatkowo student powinien umieć posługiwać się programami `ps`, `kill`, `lsof`, `strace` i `ltrace`.

Treść zadania zawiera nazwy wywołań bibliotecznych, których należy użyć. Proszę na początku korzystać z podręcznika systemowego (polecenia `man` i `apropos`), a gdy to nie wystarczy z Internetu. W systemie opartym na pakietach debianowych (np. `Ubuntu`) należy zainstalować pakiety `manpages-dev` (ew. polską wersję), `manpages-posix-dev`. Dokumentacja biblioteki standardowej [GNU C Library](#) wyjaśnia niektóre zagadnienia w bardziej wyczerpujący sposób.

Rozwiązania mają być napisane w języku C (a nie C++). Kompilować się bez ostrzeżeń (opcje: `-g -std=gnu99 -Wall -Wextra -Werror`) kompilatorem `gcc` lub `clang` pod systemem `Linux`. Do rozwiązań ma być dostarczony plik `Makefile`, tak by po wywołaniu polecenia:

- `make` – zbudować wszystkie pliki binarne,
- `make progN` – zbudować plik binarny `progN` (przykładowa nazwa rozwiązania),
- `make clean` – pozostawić w katalogu tylko pliki źródłowe.

Plik `Makefile` musi być utworzony ręcznie (programy generujące są niedopuszczalne). Rozwiązania mają być dostarczone w archiwum `tar` (`gz` / `bzip2`), które po dekompresji da jeden katalog w postaci “`${indeks}_${nazwisko}_${imie}_prog${numer_listy}`”¹. Jeśli wyżej wymienione obostrzenia nie zostaną spełnione, zadania nie będą sprawdzane.

Pożyteczne odnośniki:

1. [Szybka edycja linii poleceń powłoki Bash](#)
2. [Podstawy obsługi edytora Vim](#)
3. [Wprowadzenie do GNU Make](#)
4. [Krótki opis komend debuggera GDB](#)

Dobrym zwyczajem jest przetestować swój program przy pomocy narzędzia `valgrind`, celem znalezienia błędnych odwołań do pamięci (nie zawsze widocznych bezpośrednio). Jeśli potrzebujesz czytać argumenty z linii poleceń – możesz to zrobić przy pomocy funkcji `getopt(3)`.

Uwaga: Student może nie otrzymać punktów za zadanie, jeśli nie będzie umiał wyjaśnić działania użytej w programie funkcji bibliotecznej wskazanej przez prowadzącego.

---

¹ Notacja zmiennych powłoki: `${symbol}` jest zamieniany na wartość zmiennej `symbol`.

Zadanie 1

Utwórz bibliotekę współdzieloną składającą się z kilku modułów – w każdym z nich umieść przynajmniej jedną funkcję. Kod modułów musi być relokowalny – tj. przekaż do kompilatora odpowiednią opcję (`-fPIC2`). Biblioteka musi być skonsolidowana inaczej niż plik wykonywalny (`-shared`). Utwórz program korzystający z funkcji Twojej biblioteki wprost (*load-time linking*) oraz drugi (*run-time linking*), który będzie używał jawnie dynamicznego konsolidatora (`dlopen`, `dlsym` i `dlclose`) do wyłuskania funkcji po symbolu. Przed i po załadowaniu biblioteki wskaż (programem `pmap`) miejsce w przestrzeni adresowej procesu, gdzie konsolidator umieścił bibliotekę.

Zadanie 2 [3 pkt.]

Zaimplementuj prosty menadżer pamięci przestrzeni użytkownika, składający się z czterech funkcji o następujących sygnaturach (ich znaczenie jest dokładnie opisane w podręczniku systemowym):

```
void *malloc(size_t size);
void *calloc(size_t count, size_t size);
void *realloc(void *ptr, size_t size);
void free(void *ptr);
```

Pamięć dla procesu przydzielaj super-blokami (tj. ciągły zbiór stron) przyłączając anonimowe strony (`mmap(2)`, `MAP_ANONYMOUS`). Nieużywane bloki trzymaj na liście dwukierunkowej posortowanej względem adresów. Strukturę węzła listy zapisuj na początku wolnego bloku. Przy alokacji bloku używaj strategii *first-fit*. Przy zwalnianiu bloków gorliwie wykonuj operację scalania. Udostępnij procedurę do drukowania stanu zarządzanej pamięci (np. lista wszystkich bloków). Super-blok należy zwrócić do systemu, jeśli zawiera wyłącznie jeden blok, który jest wolny.

Następnie skompiluj swój menadżer jako bibliotekę dzieloną. Używając sztuczki ze zmienną środowiskową `LD_PRELOAD (ld.so)` przesłoń symbole wyżej wymienionych funkcji ze standardowej biblioteki i pokaż, że proste programy są w stanie korzystać z Twojego menadżera.

Zadanie 3

Napisz program, który podczepi sobie kilka stron pamięci anonimowej. Zapisz tam trochę danych, zmień uprawnienia stron na tylko do odczytu (`mprotect`) i powtórz operacje zapisu – dostaniesz sygnał `SIGSEGV`. Przechwyć go (`sigaction`), zinterpretuj dane z nim związane zawarte w drugim i trzecim argumencie procedury obsługi sygnału o typach odpowiednio `siginfo_t` i `ucontext_t`. Wypisz³ na `stderr` komunikat zawierający informacje o adresie wywołującym błąd (`si_addr`), typie błędu (`si_code`), adresie wierzchołka stosu (`uc_stack`) i adresie instrukcji powodującej błąd (`uc_mcontext`), po czym zakończ działanie programu.

Zadanie 4

Większość zasobów w systemach uniksowych ma semantykę pliku. Do odczytu / zmiany właściwości urządzeń reprezentowanych jako pliki służy funkcja `ioctl(2)`. Napisz program, który będzie odczytywał bieżący rozmiar terminala (`TIOCGWINSZ`) z deskryptora standardowego wejścia (`STDIN_FILENO`) i drukował go na wyjście. Rób to cyklicznie – za każdym razem gdy

---

² Position Independent Code

³ W kodzie obsługi sygnału wolno korzystać wyłącznie z funkcji wielobieżnych! Tj. nie z `fprintf` i podobnych.

Twój proces otrzyma sygnał zmiany rozmiaru terminala (SIGWINCH). Program ma się zakończyć po otrzymaniu SIGINT (skrót CTRL+C). Upewnij się, że deskryptor pliku jest terminalem `isatty(3)` w przeciwnym wypadku zakończ program z kodem `EXIT_FAILURE`. Opis operacji kontrolnych znajdziesz w `tty_ioctl(4)`.

Zadanie 5

Przy wprowadzaniu zmian do systemu budowania oprogramowania przydaje się skrypt, który porównuje rekursywnie czy dane dwa katalogi posiadają tę samą zawartość. Napisz program, który tworzy listing podobny do wygenerowanego poleceniem `find mój_katalog -not -type d -ls`. Niech każda linia wyjścia zawiera ścieżkę pliku (bez prefiksu `mój_katalog`), wielkość pliku i uprawnienia w formie ósemkowej. Katalogi skanuj funkcją `readdir(3)`, a właściwości plików funkcją `stat(3)`.

Zadanie 6

Zbadaj wydajność trzech mechanizmów obsługi operacji na plikach: `write(2)`, `stdio.h(7posix)`, `writev(2)`. Na standardowe wyjście drukuj wiele trójkątów prostokątnych równoramiennych złożonych z gwiazdek (*) – niech jedno z ramion zawsze znajduje się w pierwszej kolumnie. Z argumentów programu `argv` odczytaj wartość `N` oznaczającą ilość linii do wydrukowania na standardowe wyjście, oraz `L` – długość przyprostokątnej. Do mierzenia wydajności użyj polecenia `time(1)`. Aby wyeliminować relatywną powolność terminala przekieruj standardowe wyjście do `/dev/null`. Zauważ, że `writev(2)` zapisuje do `IOV_MAX` bloków na raz. Czy odpowiednia zmiana buforowania `stdout` przy pomocy `setvbuf(3)` jest w stanie znacząco poprawić wynik? Do diagnostyki wydajności użyj polecenia `strace -c`.

Zadanie 7

Napisz program, który obserwuje zdarzenia na plikach w podanym katalogu. Wykorzystaj do tego mechanizm `inotify(7)`. Obserwowane zdarzenia drukuj na standardowe wyjście. Następnie napisz program testujący ten mechanizm, a w szczególności działanie flag: `IN_ACCESS`, `IN_ATTRIB`, `IN_CLOSE_WRITE`, `IN_CLOSE_NOWRITE`, `IN_CREATE`, `IN_MODIFY`, `IN_DELETE`, `IN_DELETE_SELF`, `IN_MOVE_SELF`, `IN_MOVED_FROM`, `IN_MOVED_TO` oraz `IN_OPEN`. Wykorzystaj w tym celu następujące funkcje: `chmod(2)`, `utime(2)`, `open(2)`, `read(2)`, `write(2)`, `close(2)`, `mkdir(2)`, `rmdir(2)`, `unlink(2)`, `rename(2)`.

Zadanie 8

Funkcje `getcontext(3)`, `setcontext(3)`, `makecontext(3)` i `swapcontext(3)` służą do operacji na kontekstach procesora. Mogą posłużyć m.in. do implementacji koprocedur, wyjątków, wątków ULT i nietypowych operatorów sterowania. Napisz prosty program prezentujący działanie w/w funkcji. Utwórz dwie koprocedury – pierwsza z nich będzie drukowała kolejne litery alfabetu w kolorze zielonym, a druga kolejne liczby w kolorze czerwonym. Do kolorowania wydruku użyj [kodów sterujących ANSI](#). Koprocedury mają wykonywać się na zmianę poprzez przełączanie kontekstu po wydrukowaniu jednego elementu. Łącznie każda z koprocedur powinna wydrukować `N` elementów – gdzie `N` jest podane w linii poleceń programu. Koprocedury muszą trzymać cały swój stan na prywatnym stosie – nie mogą używać globalnych zmiennych.